

«Бекитемин»

Жусуп Баласагын атындагы
Кыргыз Улуттук университетинин
илимий иштер боюнча



Жусуп Баласагын атындагы Кыргыз Улуттук университетинин
Тарых жана чөлкөм таануу факультетинин Кыргызстандын тарыхы
кафедрасынын кеңейтилген жыйынынын №9 протоколунун көчүрмөсү
29-май, 2019-ж. Бишкек шаары

КАТЫШКАНДАР: Кыргызстандын тарыхы кафедрасынын башчысы,
тарых илимдеринин кандидаты, доцент Асанов Т И., Бедельбаев А. Б. -
Тарых жана чөлкөм таануу факультетинин деканы, тарых илимдеринин
кандидаты, профессор;; Жакыпбеков Ж. Ж. – тарых илимдеринин доктору,
профессор; Момбекова Ж. К. – тарых илимдеринин кандидаты, профессор,,
Мамбетова К. М. - тарых илимдеринин кандидаты, профессор,, Жанакеева
А. Т. – тарых илимдеринин кандидаты, профессор;; Курманали кызы Мира –
тарых илимдеринин кандидаты, доцент; Султаналиева Н. И. – тарых
илимдеринин кандидаты, доцент;; Асантурова Т. А. – тарых илимдеринин
кандидаты, доцент;; Арзыгулова З. А. – ага окутуучу; Жалиева Б. Х. – ага
окутуучу;; Мамытова А. Б. – ага окутуучу,, Азатбек кызы Бермет –
кафедранын лаборанты.

Издөнүүчү: Алыкулова Г. К.

Жыйындын катчысы: Азатбек кызы Бермет.

Алыкулова Гүлбү Корошовнанын «Кыргызстан – Россия жогорку окуу
жайлар алкагындагы кызматташтыгы (1991-2011-жж.)» аттуу 07.00.02. – Ата
Мекен тарыхы адистиги боюнча тарых илимдеринин кандидаты илимий
даражасын алуу үчүн жазылган диссертациясынын кол жазмасын талкуулоо.
Илимий жетекчиси:

Тарых илимдеринин кандидаты, профессор Момбекова Жыргал Канаевна.

Жыйындын төрагасы, Кыргызстан тарыхы кафедрасынын башчысы, тарых илимдеринин кандидаты, доцент **Асанов Т.И.**: Урматтуу кесиптештер бүгүнкү биздин кафедранын кеңейтилген жыйынында кафедранын изденүүчүсү Алыкулова Гүлбү Корошовнанын «Кыргызстан – Россия жогорку окуу жайлар алкагындагы кызматташтыгы (1991-2011-жж.)» аттуу 07.00.02. – Ата Мекен тарыхы адистиги боюнча тарых илимдеринин кандидаты илимий даражасын алуу үчүн жазылган диссертациялык ишин талкууга алуу. Изденүүчү тууралуу маалымат берип кетсем, Алыкулова Г.К. 2006-жылдан бери биздин кафедранын изденүүчүсү Илимий жетекчиси Момбекова Ж.К.

Изилденген маселе боюнча Г.К.Алыкулованын “Кыргызстан – Россия жогорку окуу жайлар алкагындагы байланыштары (1991-2011-жж.)” деп аталган монографиясы 2018-жылы жарык көргөн. Көлөмү 10 басма табак. Көрсөтүлгөн убакыт аралыгында жалпысынан изденүүчү он беш илимий макалаларды жарыкка чыгарган. Анын ичинен бүгүнкү талкууланып жаткан кандидаттык диссертациясына байланыштуусу он үч. РИНЦтин талабына жооп берген макалалары алтоо, Алматы, Архангельск, Пенза шаарларынын илимий журналдарында жарыкка чыккан. Анда сөз изденүүчү Г.К. Алыкуловага берилет.

УГУШТУ: Алыкулова Г.К. Биздин изилдөө ишибиздин темасы: «Кыргызстан – Россия жогорку окуу жайлар алкагындагы кызматташтыгы (1991-2011-жж.)» деп аталып, киришүүдөн, үч баптан, жети параграфтан, корутунду жана колдонулган булактардын жана адабияттардын тизмесинен турат.

Билим берүү, анын ичинде жогорку кесиптик билим берүү кайсы өлкөдө болбосун адамзаттын өнүгүүсүндөгү башкы баалуулук катары алдыңкы орунга коюлуп келет. Тарыхый реалдуулук көрсөтүп тургандай, бүгүнкү күндө билим берүү тармагы барган сайын ааламдашып, бул багыттагы алдыңкы тажырыйбаларга эл аралык коомчулук кайдыгер карабай калды. Билим жана кесип алууга байланышкан демилгеге бүгүн чек коюуга мүмкүн эмес. Билим берүүдөгү интеграция жана аны өнүктүрүү бул тармактагы сапаттык чоң секирик жана тарыхый зарылдык экенин эч ким тана албайт.

Кыргызстандын бул тармакта интеграцияга багыт алуусу ириде коомдук жашоонун бардык чөйрөсүндө маанилүү реформалардын зарылдыгын жана аны практика жүзүндө ишке ашырууну талап кылган. Анткени жаңыдан эгемендикке ээ болгон өлкөдө коомдун туруктуулугун жана элдин турмуш жыргалчылыгын көтөрүү үчүн бир канча татаал

социалдык – экономикалык стратегиялык милдеттерди чечүү зарыл болгон. Ушундай реалдуу шартта социалдык реформалардын бөлүгү катары Кыргызстан билим берүү системасын модернизациялоо боюнча улуттук мыйзамдарды жана программаларды кабыл алган.

Анан калса азыркы коомдук өнүгүштө, анын ичинде билим берүү системасындагы пайда болгон татаал проблемалар өлкөлөрдүн бири – бири менен болгон алакаларын күчөтүү менен биргелешип чечүүнү талап кылат.

СССРдин тарашы, республикалардын өз алдынча өнүгүү жолуна түшүшү менен коштолуп, бирдиктүү организм катарында өнүгүп жаткан билим берүү системасынын жоюлушу жаңы пайда болгон мамлекеттердин билим берүүсүнө өтө чоң терс таасирин тийгизген.

Биз көтөрүп жаткан изилдөө маселесинин *актуалдуулугун* төмөнкү факторлор аркылуу негиздөөгө болот.

Биринчиден, өлкө эгемендик алгандан кийин билим берүүдө ачыктык, эл аралык стандарттарга умтулуу мезгили башталган эле. Ошондуктан, эгемен Кыргызстандын билим берүү саясаты заман талабына ылайык жаңы баалуулуктарга умтулган, аларга артыкчылык берген. Бирок биз талдоого алган 1991-жылдан 2011-жылга чейинки жаңыланууга багыт алган тарыхый мезгил жогорку билим берүү системасындагы татаал тандоону, тобокелдикке барууну жана кризиске кабылуу сыяктуу оор сыноолор жана шарттар менен коштолду. Ушундай татаал кырдаалда Россия Федерациясынын жогорку билим берүү чөйрөсү Кыргызстанга салыштырганда ырааттуу жана туруктуу мүнөздө болгону менен айырмаланган. Бул аралыкта Кыргызстандын жогорку билим берүүсүнүн эл аралык мейкиндикке кошулуусуна Россия Федерациясы жана анын жогорку окуу жайлары өлкөбүзгө интеллектуалдык, гуманитардык жана материалдык колдоо көрсөтүп кандайдыр бир көпүрө катары да милдет өтөдү десек болот. Россия Федерациясынын жогорку окуу жайлары Кыргыз Республикасынын жогорку окуу жайларына методикалык, ресурстук, каржылык жана тажырыйбалык колдоолорду тынбай көрсөтүп келет. Ошондой эле жыл сайын кыргызстандык жүздөгөн жаштардын жогорку кесиптик билим алуусу үчүн Россиянын бир нече жогорку окуу жайлары эшигин ачат. Айрыкча, бул өлкө эгемендүүлүккө жеткен алгачкы эки он жылдыкта Кыргызстан үчүн абдан мааниге ээ болгон. Эки өлкөнүн ортосундагы жогорку билим берүү чөйрөсүндөгү байланыштар билим берүүдөгү реформаларды рационалдуу жүргүзүүгө көмөктөшкөн жана бул

мезгилде Кыргызстан менен Россиянын билим берүү тармагындагы өз ара кызматташуусунун жаңы этабы калыптанган.

Ошентип Кыргызстан менен Орусия Федерациясы бул мезгилге чейин бирдиктүү советтик системада карым-катнаштык мамиледе болуп келсе, 1991-жылдан баштап эки өлкөнүн мамилеси анын ичинде билим берүү системасы, жогорку окуу жайлары жаңы саясий эгемендик кырдаалда, рыноктук өз ара байланышта калыптанган жана өнүгө баштаган.

Эки өлкөнүн жогорку окуу жайларынын бул жаңы тарыхый шарттагы өз ара байланышы биздин Ата мекендик тарыхчылар-окукмуштуулар тарабынан атайын илимий изилдөөгө алына электигин белгилеп кетмекчибиз.

Экинчиден, Кыргыз Республикасы менен Россия Федерациясынын жогорку окуу жайларынын өз ара байланыштары тарыхый жактан узак мезгилди камтыганы жана ар тараптуулугу менен да айырмаланып турат. Айрыкча бул кызматташтыктын биз иликтөөгө алган 1991-жылдан 2011-жылга чейинки мезгилдеги тарыхый орду өзгөчө мааниге ээ болгон. Эки өлкө ортосундагы жогорку билим чөйрөсүндөгү өз ара байланыштар Кыргыз Республикасынын социалдык-экономикалык өнүгүүсүндө, өлкөлөрдүн мамлекеттер аралык ар тараптуу кызматташуусунда чоң роль ойноду. Бул аралыкта Россиянын алдыңкы жогорку окуу жайларынан кыргызстандык миңдеген уландар жана кыздар кыргыз коомуна зарыл болгон заманбап адистиктер боюнча кесиптик билим ала алышты.

Ушуга байланыштуу эки өлкөнүн жогорку окуу жайлары ортосундагы байланыштарынын багыттарын аныктоо жана маанисин тарыхый талдоого алуу, келечегин тактоо Кыргызстан менен Россиянын мындан аркы бул чөйрөдөгү кызматташууларынын дагы да жакшыруусуна жана өнүгүүсүнө өбөлгө болоору шексиз. Мына ушул жагдайлар тарыхый жактан илимий талдоону талап кылгандыктан, диссертациялык эмгектин объектиси катары тандалды жана изилдөөгө алууга түрткү берди.

Киришүү бөлүмүндө изилдөө ишинин актуалдуулугуна кеңири токтолуп, диссертациялык иштин максаты, милдети, изилденүү деңгээли берилди. Диссертациялык иштин илимий жаңылыгы берилип, изилдөөнүн натыйжасында келип чыккан жоболорубуз сунушталды.

Биринчи баптын биринчи параграфында проблеманын тарыхнаамасына көңүл бурулуп, Кыргызстандын окумуштууларынын кеңеш мегилиндеги жана соңку мезгилиндеги тарыхнаамасында жазылган С.А Токтогоновдун,

С.С. Данияровдун, К.К. Каракеевдин, Е.Т. Усубалиевдин, Ш.Ж. Жусенбаевдин, Т.М. Мырзабековдун, К.А. Кеңешбековдун, Каана Айдаркулдун, С.Ж. Токтомышевдин, И.С. Болжурованын, Н.У. Курбанованын, Т.А. Абдырахмановдун, жана А.Б. Абдрашевдин изилдөөлөрүнө сарасеп салдык.

Биринчи баптын экинчи жана үчүнчү парграфтары изилдөөнүн теориялык-методикалык негиздерине жана булактык базасына көңүл бурулду.

Экинчи бапта Кыргыз Республикасы менен Россия Федерациясынын жогорку окуу жайларынын эгемдүүлүк мезгилдеги байланыштары (1991-2011-жылдар) деп аталып, анын биринчи параграфында, Кыргыз Республикасынын жана Россия Федерациясынын жогорку билим берүү системасына 1991-2011-жылдар аралыгында, тактап айтканда, эки өлкөнүн социалисттик системадан рыноктук экономикага өтүп жаткан мезгилинде жүргүзүлгөн реформалардын багыттарын, алардын жогорку окуу жайларынын ишмердигине, анын ичинде эл аралык байланыштарына тийгизген таасири иликтөөгө алынды.

Экинчи баптын экинчи параграфы, өлкөлөрдүн ЖОЖдорунун байланышы - мамлекеттердин кызматташтыгынын бекемделишинин факторлорунун бири деп аталды жана бул параграфта Кыргызстан менен Россиянын жогорку окуу жайларынын байланыштары жана бул алакалардын эки өлкөнүн өз ара кызматташтыгынын бекемделишиндеги ролу талдоого алынып изилденди.

Үчүнчү бапта Кыргыз Республикасы менен Россия Федерациясынын билим берүү системаларынын интеграцияланышы жана Кыргыз -Орус Славян университетинин иштей баштаганы Кыргыз Республикасынын жогорку билим берүү чөйрөсүнүн Россия Федерациясынын жогорку билим берүү чөйрөсү менен байланыштарын активдештирүүдө жана бекемдөөдө чоң роль ойногондугун, ошондой эле окуу жайдын ишмердиги Кыргызстандын жогорку билим берүүсүнүн дүйнөлүк билим мейкиндигине интеграция болуусуна түздөн-түз өбөлгө болооруна жана Кыргызстан менен Россия Федерациясынын жогорку окуу жайларынын илимий байланыштарынын өнүгүшүнө токтолуп изилдөөгө алынды.

УГУШТУ: Жыйындын төрагасы Т.И. Асанов диссертациялык иштин талкуулоо процессине өтүүнү сунуштады.

Жакыпбеков Ж. Ж. - т.и.д. профессор. Урматтуу кесиптештер, диссертациялык иштин темасы бүгүнкү күндө өтө актуалдуу. Диссертациянын планы туура берилген, фактологиялык материалдар абдан

көп, иштин изилденүү деңгээли абдан жакшы. Бирок, ошого карабай мүчүлүштүктөр да бар. Сиз жазбаган кыргызстандын ЖОЖдору калбаптыр. Буларды классификациялап, багыттары боюнча типизация кылып жазыш керек. 59-беттеги “билим жайыгына” деген эмне, Попечителский совет боюнча анализди көбөйтүш керек, КМШнын – бирдиктүү билим берүү мейкиндиги анын келечеги кандай, Россия кандай жол менен европалык жана дүйнөлүк билим берүү мейкиндигине кирип жатат сыяктуу маселелерге токтолсоңор иштин деңгээли мындан да жакшырмак. Изденүүчү Г.К. Алыкулованын илимий ишин буга карабай сунуштаса болот, ошондуктан мен сунуш кылам.

Бедельбаев А.Б. – тарых жана чөлкөм таануу факультетинин деканы, тарых илимдеринин кандидаты, профессор: Урматтуу бүгүнкү жыйындын катышуучулары, Г.К. Алыкулованын темасы учурдагы актуалдуу маселелердин бирине айланган. Диссертациянын структурасы ырааттуу жана бири-бири менен байланышта түзүлгөн. Коюлган максаты жана милдеттери теманы ачууда шарт түзүп турат. Айтылган сунуштарды эске алуу менен жактоого сунуштоого болот.

Курманали кызы Мира – тарых илимдеринин кандидаты, доцент:

Мурунку талкууда айтылган пикирлер диссертант тарабынан эске алынгандыгын көрдүм. Изилдөөчүнүн илимий жетекчисине жана кесиптештерге чоң ыраазычылык билдирем, анткени адистердин тикеден – тике айткан сын пикирлеринин эске алынышы иштин бир топ жакшырышына таасир тийгизгенин көрүп жатабыз. Мисалы, изилдөөнүн хронологиялык алкагы боюнча 2011-жыл менен аяктоону колдойм.

Теманын историографиясы бир топ жакшырган. Мурдагы айтылган пикирлер эске алынгандыгына ынандым. Иштин текстинде жаңы диаграмма, таблицалар кошулган.

Корутунду жактоого алынып чыгып жаткан жоболор менен байланышта чыгарылышы керек. Негизинен диссертацияда каралып жаткан проблема боюнча көптөгөн фактылар кенири берилген, изденүүчү көптөгөн адабияттарды талдагандыгы көрүнүп турат. Бул ишти берилген сунуштарды эске алуу менен коргоого сунуштайм жана изденүүчүгө ийгиликтерди каалайм.

Мамбетова К. М. - тарых илимдеринин кандидаты, профессор: Айрым өзүмдүн пикирлерим боюнча Г.К.Алыкулова менен ой бөлүштүм. Ошондуктан, мен мурдагы айтылган сын пикирлерди кайталабай, айтылган сын пикирлерди эске алуу менен ишти коргоого сунуштайм.

Асанов Т.И. – тарых илимдеринин кандидаты, доцент: мен Г.К. Алыкулованын диссертациясын дыкаттык менен биринчи талкууда да окуган

эле. Азыр дагы ошондой эле окуп чыктым. Биринчи вариантка салыштырганда диссертациянын мазмуну Мамлекеттик Борбордук архивден, Ж.Баласагын атындагы Кыргыз Улуттук университеттин, Б.Н. Ельцин атындагы Кыргыз - Орус Славян университеттин, И.Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университеттин, И.Раззаков атындагы Кыргыз Техникалык университеттин, консерваториянын мезгилдүү архивдеринде сакталган маанилүү архивдер менен толукталгандыгы мазмунун бир далай жогорулагандыгы менен байкалып турат. Ага кошумча мезгилдүү басылмаларда жарыяланган материалдар менен да толукталган. Биринчи вариантка сабыштырганда бүгүнкү таокууланып жаткан диссертациянын мазмуну, мурунку талкууланган расмий мүнөздөгү документтерден азайып, окуу жайлардын ортосундагы мамилелердин өнүгүш тенденциясын чагылдырган фактологиялык материалдар менен эмгектин илимий жана практикалык мааниси жакшыртылган. Эмгекте окуу жайлардагы бул багыттагы мисалдар аргументтүү материалдар менен салыштырып жазылган. Ошону менен катар, эмгекте келтирилген, таблицадагы маалыматтарды хронологиялык жактан жана ошондой эле адистерди даярдоо критерийлерин эсепке алуу менен алар боюнча жыйынтыктарды жасоо керектигин диссертантка сунуштаар элем. Ар бир таблицаны эмгектин мазмунунда сүйлөтүш керек.

Урматтуу коллегалар мен дагы, менден мурдагы сүйлөгөндөрдүн сунуштарын колдойм. Диссертацияда бүгүн айтылган кемчилдиктерди тактоо, толуктоо менен коргоого сунуштаймын. Диссертациянын хронологиясын 2011-жыл менен аяктоосун негизинен туура эле деп эсептейм. Бул боюнча эмгектин мазмунунда ойлор айтылган жана ага кошумча кылып айтаарым, өлкөлөрдүн байланышын 20жылдык тарыхы тажрыйбасы чоң мезгил деп илимий жыйынтыктарды чыгарын перспективасын аныктоого, илимий жана практикалык жыйынтыктарды чыгарууга мүмкүндүк берет.

Султаналиева Н.И. – тарых илимдеринин кандидаты, доцент: Илимий иштин темасы Ата мекендик тарыхтагы актуалдуу проблемалардын болуп саналат, себеби Кыргызстан менен Орусиянын динамикалуу түрдө өсүп келе жаткан тарыхый кызматташтыгынын маанилүү факторунун бири жогорку окуу жайлар ортосундагы кызматташтык болуп саналат. Бул проблема эки өлкөнүн жаңы тарыхый коомдук саясий, социалдык-экономикалык шарттагы өлкөлөрдүн окуу жайларынын байланышы, алакасы дейбизби, биздин Ата Мекендин тарых илиминде изилдене элек.

Мен диссертацияны биринчи талкууда да окугам, азыр да толук окуп чыктым. Иштин деңгээли абдан жакшырган. Эмгектин мазмунунда

өлкөлөрдүн окуу жайларынын ортосундагы байланыштарын негизги проблемалары жетишээрлик түрдө өлкөлөрдүн постсоветтик мезгилдеги окуу жайлар аралык байланыштары жакшы, көбүн эсе мисалдар менен такталып, далилденип жазылыптыр. Менин пикирим боюнча эмгек кандидаттык диссертациянын талабына толук жооп берет. Ошол эле учурда мен үчүн диссертациянын хронологиясы 2011-жыл менен аяктагандыгы, кандай себептен бул тарыхый чек менен бүткөндүгү бүдөмүк боюнча калып жаткандыгы түшүнүксүз болуп жатат. Анткен менен диссертациялык эмгек боюнча менин пикирим, коргоого сунуштаса болот.

Жалиева Б.Х. – ага окутуучу: Бүгүнкү талкууланып жаткан эмгек алгачкы вариантана салыштырганда жогорку деңгээлде жазылыптыр. Мен бул жагынан караганда жогоруда сүйлөгөн коллегаларым менен макулмун. Реформалар боюнча айрым маалыматтарды кыскартууну сунуштаар элем, таблицаны илимий иштин талабына ылайыкташтырып түзүү керек. Азыркы учурда окуу жайларында билим сапаты актуалдуу маселелерден, ошондуктан көңүл бөлүү керек. Мүкүн болсо диссертациянын мазмунунда чагылдыруу керек. Диссертацияда айрым техникалык мүнөздөгү шилтемелерди, таблицаларды ж.б. катачылыктарды ондош керек. Мен дагы диссертациянын хронологиясын 2011-жыл менен аяктоону туура деп ойлойм. Мындай чоң проблема боюнча 20жылдык процессти чагылдыруу жетишерлик деп Темир Ишекеевичтин сунушун колдойм. Урматтуу коллегалар диссертацияны мен дагы коргоого сунуштаймын.

Асанов Т.И. Талкууну жыйынтыктап жатып, сөздү изденүүчү Г.К. Алыкуловага берсек.

Алыкулова Г.К. Биринчиден, менин көп жылдан берки изилдеп келе жаткан диссертациялык ишимди окуп, талкуулап, баалуу кеңештериңиздерди жана сын пикирлериңиздерди айтканыңыздарга рахмат айтам, ошондой эле сырттан келген окумуштуу Курманали кызы Мира эжеге чоң ыраазычылыгымды билдирем. Сиздер тараптан айтылган бардык каалоолор, сын пикирлер изилдөө ишинде эске алынат жана жаңы материалдар менен толукталат.

Жыйындын төрагасы талкууланып жаткан диссертациянын кол жазмасы боюнча чечим кабыл алууну сунуш кылды.

Жыйынга катышкандар, бир добуштан диссертациялык ишти атайын кеңеште ачык коргоого сунуш кылышты. Добуш берүүнүн жыйынтыгында төмөндөгүдөй чечимге келишти. Жусуп Баласагын атындагы Кыргыз Улуттук университетинин тарых жана чөлкөм таануу факультетинин Кыргызстандын тарыхы кафедрасында 2019-жылдын 29-майында өткөн кеңейтилген жыйынында Алыкулова Гүлбү Корошовнанын «Кыргызстан –

Россия жогорку окуу жайлар алкагындагы кызматташтыгы (1991-2011-жж.)” аттуу 07.00.02. – Ата Мекен тарыхы адистиги боюнча тарых илимдеринин кандидаты илимий даражасын алуу үчүн жазылган диссертациясынын кол жазмасын, аткарылган диссертациялык иши боюнча билдирүүнү угуп жана талкуулап

ТОКТОМ КАБЫЛ АЛАТ:

1. Алыкулова Гүлбү Корошовнанын “Кыргызстан – Россия: жогорку окуу жайларынын кызматташтыгы (1991-2011-жж.)” деген темадагы тарых илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын алуу үчүн талаптанып жазылган диссертациясынын кол жазмасы Кыргыз Республикасынын УАКынын талаптарына жооп берет;
2. Диссертантка эмгектин мазмунуна айрым түзөтүүлөрдү, толуктоолорду киргизүү сунуш этилсин;
3. Диссертациядагы айрым грамматикалык, техникалык мүчүлүштүктөр четтетилсин;
4. Айтылган сын пикирлерди эске алуу менен кандидаттык диссертацияны коргоо боюнча тармактар аралык адистештирилген Кеңеште Алыкулова Гүлбү Корошовнанын “Кыргызстан – Россия: жогорку окуу жайларынын кызматташтыгы (1991-2011-жж.)” аттуу 07.00.02. – Ата Мекен тарыхы адистиги боюнча аткарылган диссертациялык иши коргоого сунуш этилсин.

Жыйындын төрагасы,

Кыргызстан тарыхы кафедрасынын
башчысы, т.и.к., доцент:

Асанов Т.И.

Катчы:

Азатбек кызы Бермет

Т.И. Асанов
Өлкө

Асанов
Башчы



Азатбек кызы Бермет
Маманов